

De toegang tot het intieme kerkhof van Saaxumhuizen wordt gevormd door een sierlijk houten hek met classicistische gesneden vazen op de pijlers. De kerk ligt op een door gracht en bomerij gesloten kerkhof, en had volgens een pastoorzegel uit 1550, vermoedelijk Jacobus als patroonheilige. Opmerkelijk is het profiel van de toren met een ver uitstekende omloop aan de voet van de spits. Deze bakstenen vervanger van een vrijstaande middeleeuwse voorganger dateert uit 1858 en functioneert nu als toeristisch uitkijkpunt. Voor de ingang ligt een grote rode Bremerzandsteen, vermoedelijk de oude altaarsteen. Verzakking was een probleem, vandaar de zware steunberen tegen de zuidwand. Zoals op meer plaatsen in het noordwesten van de provincie, werden de buitenmuren in de 19^e eeuw voorzien van een pleisterlaag met imitatievoegen. Die laag verhult dat de kerk werd gebouwd in de middeleeuwen, mogelijk in de 13^e eeuw. Op plaatsen, waar de bepleistering verdwenen is, bijvoorbeeld aan de noordwesthoek, kan men het oude formaat baksteen nog herkennen. De kerk hoort sinds 1974 bij de Stichting Oude Groninger Kerken.

Restauratie

In 2011-'12 is zowel het torencasco als het interieur van de kerk gerestaureerd. De conditie van de toren ging zo snel achteruit dat er gaten vielen in de leibedekking en zelfs delen van de houten omloop naar beneden kwamen. Belangrijke elementen uit het kerkverleden werden toen weer aan het licht gebracht. Zo bleek dat de kerk oorspronkelijk drie stenen gewelven had, die na de Reformatie door een vlakke zoldering werden vervangen. In de koorwanden zijn nissen blootgelegd die een functie in de middeleeuwse liturgie gehad zullen hebben. Een laag venster in de zuidwand gaf vanaf het kerkhof zicht in het koor, en een kleine nis in de zuidwand bleek versierd met een laatgotische sjabloonbeschildering van zwarte en rode bloemen.

Interieur

In 1829 gaf Goosen Geurt Alberda van Dijksterhuis, collator van de kerk, opdracht tot vernieuwing van het meubilair. Het werd uitgevoerd in de Biedermeierstijl, die we in Groninger kerken zelden aantreffen. Deze stijl gaf uitdrukking aan een reactionaire gezindheid na de grote omwentelingen eind 18^e eeuw. Daarmee sloot Biedermeier aan bij de levenshouding van Goosen Geurt. Deze was na de Bataafse Opstand zijn titel Heer van Saaxumhuizen weliswaar kwijt, hij bleef zich wel zo gedragen. Naar 19^e-eeuws gebruik kreeg de preekstoel een plaats voor de oostwand. Ervoor staat een houten doophek met een opengewerkt fries waarin plantmotieven, vruchten en putti zijn uitgebeeld. Aan weerszijden van de middendoorgang bekroont een ranke Griekse vaas het hek. De zuidelijke bank is voorzien van een lezenaar op een met bladmotieven versierde sokkel, deze was bestemd voor de kerkenraad. Het wapen-Alberda boven op het opzetstuk van de noordelijke bank geeft aan dat deze voorbehouden was aan de adellijke collator. Bij de algehele verbouwing van het interieur in de 19^e eeuw werd de vlakke zoldering door het huidige gestucte tongewelf vervangen. In 1851 kreeg de kerk een nieuw orgel, gebouwd door Petrus van Oeckelen. Het snijwerk aan de voorname banken werd vervaardigd door Antonie Walles. Het opzetstuk van de Alberda-bank heeft de vorm van een lunet waarin een gesneden reliëfvoorstelling van het Laatste Avondmaal is opgenomen, uniek in de Groninger kerken. Mogelijk was het een verwijzing naar het gebruik van de ruimte tussen de beide voorname banken voor de viering van het avondmaal. Hiervoor werd gebruikgemaakt van een eenvoudige tafel uit de eerste helft van de 18^e eeuw, die bij de vernieuwing van het meubilair dus was gehandhaafd. Het avondmaalsreliëf werd in 1977 gestolen en is nooit meer teruggevonden. In 1996 maakte de houtsnijder en meubelrestaurator Tico Top uit Kruisweg op basis van oude foto's een nauwkeurige kopie (met enkele eigen accenten).

© Gebaseerd op tekst van Justin Kroese (ODE: 50-jarig jubileum van SOGK 2019), aangevuld met informatie van Peter Hoffer.

SOGK ©2020 herziene versie